

KAZNENOPRAVNI ASPEKTI SUZBIJANJA NASILJA U OBITELJI U SVJETLU NOVIH ZAKONSKIH REŠENJA^{1*}

Dr. sc. Vanda Božić, znanstveni suradnik
Katedra za kazneno pravo, Pravni fakultet, Zagreb
e-mail: vanda.bozic@pravo.hr

Prof. dr. Željko Nikač
Kriminalističko-policijska akademija, Beograd
e-mail: zeljko.nikac@kpa.edu.rs

Apstrakt

U radu su izloženi kaznenopravni aspekti suzbijanja nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji sukladno novim nacionalnim propisima, usklađenim s međunarodnim pravnim okvirom EU. U prvom dijelu rada navedeni su važniji međunarodnopravni izvori u borbi protiv nasilja u obitelji. Centralni dio posvećen je analizi nacionalnog zakonodavnog okvira Hrvatske i Srbije u ovoj materiji, s posebnim osvrtom na zadnje novele. Poseban akcent je stavljen na zaštitu žrtava nasilja u obitelji i s tim u vezi povezanih kaznenih djela. Nadalje, rad sadrži i analizu počinjenih kaznenih djela nasilničkog kriminaliteta u obitelji na području Hrvatske i Srbije. U zaključnim razmatranjima dati su pojedini prijedlozi de lege ferenda u cilju unapređenja zakonskih rješenja u funkciji prevencije nasilja u obitelji.

Ključne riječi: nasilje u obitelji, nasilnički kriminalitet, međunarodna legislativa, Srbija, Hrvatska, EU.

UVOD

Nasilje u obitelji, fenomen poznat od davnina, dugo je bio socijalno prihvatljiv u mnogim kulturama. Kao nositelji ove pojave uglavnom se pojavljuju muškarci koji su imali predominantan položaj u ljudskom društvu od njegovog nastanka pa sve do sredine prošlog stoljeća. Muškarci su imali moć i kontrolu nad ženama i djecom nad kojima su mogli uspostaviti različite vrste ograničenja i zabrana kao i utjecati na njihove živote.

U starom Rimu muškarcima je bilo dozvoljeno fizički kažnjavati žene i djecu pa čak i lišiti života ženu u slučaju neprihvatljivog ponašanja. U srednjem vijeku status žena i djece je bio na izvjestan način još gori jer su tretirani kao niža bića što je bio slučaj i u mnogim danas demokratskim i razvijenim državama. U Španjolskoj je bilo dozvoljeno supruguda liši života suprugu u slučaju sumnje na nevjernost, dok s druge strane, u Engleskoj silovanje supruge nije bilo kažnjivo, da bi bračno silovanje bilo prihvaćeno kao kaznena kategorija tek 70-tih godina prošlog stoljeća.²

Problem nasilja u obitelji je dugi niz godina tretiran kao privatna i obiteljska stvar, nije bio predmet interesa javnosti niti pravne zaštite države. Međutim, s razvojem modernog društva pitanje obiteljskog nasilja izlazi iz pojedinačnog okvira i dobiva širu dimenziju pa se počelo posmatrati kao javni i društveni problem.³ U pogledu pravne zaštite žrtava nasilja u obitelji postojao je problem uslijed odsustva jedinstvene definicije ovog fenomena, njegovih elemenata i karakteristika. Prvi pozitivni koraci zabilježeni su u sudskoj praksi SAD-a kada je ukinuto pravo muškarca da kažnjava ženu i djecu (Alabama i Massachusetts, 1881) te je tada po prvi put zvanično upotrijebljen termin obiteljskog nasilja.⁴ Daljnji napredak

¹ * Rad je pisan u okviru potpore Hrvatske zaklade za znanost i odobrenog projekta pod br.1949. „Multidisciplinary Research Cluster on Crime in Transition - Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime.“

- Rad je i rezultat rada na Projektu „Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija“, MPNTR RS pod br.179045, i kao rezultat aktivnosti na Internom naučno-istraživačkom projektu KPA Upravljanje policijskom organizacijom u sprečavanju i suzbijanju pretnji bezbednosti u Republici Srbiji, ciklus naučnih istraživanja 2015-2019.

² Više: Zloković J, Nasilje nad roditeljima – Obiteljska tajna?, Grafika Zambelli, Rijeka, 2009.

³ Ajduković M, Određenje i oblici nasilja u obitelji, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000, str.11-15.

⁴ Ajduković M, Obilježja žrtvi i počinitelja obiteljskog nasilja, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000, str.89-92.

na širem međunarodnom planu (UN, VE, EU) nastaje usvajanjem nekoliko značajnih međunarodnih konvencija, rezolucija i drugih akata kojima je dan međunarodni pravni okvir za borbu protiv nasilja u obitelji. Shodno tome, na nacionalnom planu države su harmonizirale domaće propise s međunarodnim standardima, usvojile posebne norme kaznenog zakonodavstva i formirale specijalizirane organe, tijela i službe za suzbijanje nasilja u obitelji.

Na identičan način s ovim problemom susrele su se Hrvatska i Srbija, kao i druge države iz područja Regije. Problem na ovom podneblju je bio još izraženiji uslijed posljedica minulih ratnih događanja, općeg porasta kriminaliteta⁵ i početka procesa tranzicije. Žrtve nasilja u obitelji izloženije su raznim oblicima eksploatacije i mogu lakše postati potencijalne žrtve trgovanja ljudima.⁶ Iako je nasilje u obitelji dugo vremena bilo skriveno od očiju javnosti i imalo privatni obiteljski karakter, pod utjecajem međunarodne zajednice prevladao je građanski koncept prema kojem to društveno pitanje i globalni problem zahtijeva adekvatan odgovor zajednice.

NASILJE U OBITELJI – POJAM I VRSTE

Pojam nasilja u obitelji nije jednoobrazno određen u teoriji i praksi što je predstavljalo početni veliki problem u sagledavanju ovog fenomena, a posebno u pravnoj regulativi i poduzimanju mjera za suzbijanje pojavnih oblika nasilja u obitelji. U svakodnevnom životu i radu ovaj izraz je već dobio pravo građanstva, iako su obitelj i nasilje nespojive kategorije.

U doktrini ima više shvaćanja ovog pojma, stoga ukazujemo na važnija i to: medicinsko, socijalno i pravno. Medicinsko ili zdravstveno shvaćanje polazi od Međunarodne klasifikacije bolesti u kojoj su utvrđena medicinska obilježja događaja i klinički opis posljedica. Sociološko stanovište razmatra uzroke i posljedice nasilja, dinamiku događaja i druge okolnosti nasilja te u prvi plan ističe pomoć žrtvi i značaj prevencije. Pravno stajalište je usmjereno na kazneni postupak i sankcioniranje počinitelja, sukladno tome, veliki značaj ima pribavljanje relevantnih dokaza za procesuiranje zločina.⁷ Dodajemo da ima autora koji navode i druge pristupe kao što je na npr. subjektivni pristup.⁸

Za potrebe ovog rada opredijelili smo se za pojmovno određenje nasilja u obitelji koje je prihvaćeno u nacionalnoj legislativi država, temeljeno na međunarodnim dokumentima.

U Republici Hrvatskoj nasilje u obitelji je određeno odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji kao bilo koji oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja.⁹ Karakteristike nasilja u obitelji su, prije svega, nastojanje jednog člana obitelji da korištenjem sile ili prijetnje, zastrašivanjem ili na drugi sličan način uspostavi kontrolu nad članovima obitelji i takvo stanje održi. Sljedeća važna karakteristika odnosi se na vremensko trajanje nasilja koje po pravilu traje znatno duže, s tendencijom češćeg ponavljanja i kontinuiteta.¹⁰ Kaznenim zakonom inkriminirano je kazneno djelo Nasilje u obitelji.¹¹

U Republici Srbiji nasilje u obitelji je određeno na srodan način i konkretizirano odredbama Krivičnog zakonika RS,¹² dok je borba protiv nasilja u obitelji predviđena Zakonom o suzbijanju nasilja u porodici.¹³ Prema čl. 194 KZ RS nasilje u porodici je definirano kao svaki vid primjene sile ili prijetnje da će se napasti na život ili tijelo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugroziti spokoj, tjelesni integritet ili duševno stanje člana svoje obitelji. Zakonom su predviđeni i kvalificirani oblici u vezi s korištenjem oružja ili drugog opasnog oruđa te nastupanja teške tjelesne povrede ili smrti člana obitelji.¹⁴

Nasilje u obitelji ima različite pojave oblike i oni se često mogu javiti istovremeno. U doktrini i praksi uglavnom se spominju tjelesno, emocionalno, seksualno i ekonomsko nasilje. Poseban vid nasilja

5 Božić V, Suzbijanje organiziranog kriminaliteta u svjetlu pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske, „Suzbijanje organiziranog kriminala kao preduslov vladavine prava“, Institut za uporedno pravo, Vršac, 2016, Zbornik radova, str. 285-300.

6 Božić V, Suzbijanje seksualne eksploatacije kao vodećeg oblika trgovanja ljudima u funkciji zaštite prava na život i temeljnih ljudskih prava, Pravni život, časopis za pravnu teoriju i praksu, 9 (2016), 583 1-780; str. 267-288.

7 Više: Rajter M, Obiteljski stresori i obilježja obitelji kao prediktori roditeljskog nasilja nad djecom, doktorski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.

8 Pečnik N, Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece, 2 izd. Naklada Slap, Jastrebarsko, 2005, str. 272.

9 Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine br. 137/09, 14/10, 60/10

10 Kolesarić J, Kolesarić D, Hečimović I, i Paripović S, I will – I know – I can, SOS - savjetovanje, osnaživanje, suradnja, Priručnik, Virovitica, 2014 <http://sosvt.hr/wp-content/uploads/2014/10/I-will-I-know-I-can-priru%C4%8Dnik.pdf>, (28.02.2017)

11 Čl. 179.a. Kaznenog zakonika RH, Narodne novine br. 61/15

12 Krivični zakonik RS, Službeni glasnik RS br. 85/05, 88/05 – ispr. 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14

13 Zakon o suzbijanju nasilja u porodici, Službeni glasnik RS br. 94/16

14 Čl. 194. st. 2-4., Op. cit. u nap. 11.

u obitelji predstavlja zanemarivanje djeteta koje može biti: fizičko, zdravstveno, emocionalno, edukativno i zanemarivanje djeteta s posebnim potrebama.¹⁵ Zanemarivanje starijih osoba je poseban modalitet personalnog zanemarivanja zbog starosne dobi, specifičnih potreba i drugih karakteristika ovih osoba.

Tjelesno nasilje je određeno kao „bilo koji namjerni tjelesni napad ili tjelesni kontakt kojim se drugu osobu fizički ugrožava, ozljeđuje, izlaže tjelesnoj boli ili smrti koja se mogla izbjeći.“¹⁶ U pogledu načina izvršenja ovaj oblik nasilja je specifičan u odnosu na žrtvu i manifestira se u vidu guranja, udaranja, šamaranja, upotrebe oružja, ubojstva ili pokušaja ubojstva, uništenja imovine, uskraćivanja fizioloških potreba i odbijanja pružanja pomoći.¹⁷

Fizičko nasilje nad djecom u obitelji se manifestira u vidu nanošenja tjelesnih povreda maloljetnom djetetu i to posebno na neobičnim mjestima na tijelu do kojih nije moglo doći uslijed slučajne povrede.¹⁸ Emocionalno nasilje predstavlja negativni verbalni ili neverbalni odnos prema žrtvi u vidu psihičke boli koji se očituje u vidu zabrana, prijetnji, uvreda i drugih postupaka koji nepovoljno djeluju na ličnost i psihičko zdravlje. Seksualno nasilje predstavlja „svako prisiljavanje, iskorištavanje ili nagovaranje na rodoskrvuće, intimni tjelesni kontakt i bilo kakvu seksualnu aktivnost koju svojom voljom osoba ne želi ili o njoj iz bilo kakvih razloga ne može odlučivati.“¹⁹ Ekonomsko nasilje tiče se uzimanja financijskih prihoda i onemogućavanja žrtvi da koristi financije, dok u pogledu ekonomskog zlostavljanja djeteta roditelj odbija raditi, neodgovorno troši sredstva ili ne zarađuje za život.²⁰ Zanemarivanje djeteta je poseban oblik nasilja koji se definira kao „nedostatak odgovarajuće brige i njege odraslih osoba prema djetetu što bitno utječe na djetetov normalan fizički i psihički razvoj.“²¹ Srodan oblik zanemarivanja postoji i u odnosu na starije osobe koje pak imaju svoje specifične potrebe shodno starosnoj dobi.

Podjela nasilja u obitelji je moguća i po drugim kriterijima. U odnosu na žrtve nasilja najčešće se spominjenasilje među partnerima (uglavnom nad ženama), nasilje nad starijim osobama i nasilje nad djecom.²²

MEĐUNARODNI PRAVNI OKVIR ZA SUZBIJANJE NASILJA U OBITELJI

Društvena reakcija na nasilje u obitelji uslijedila je na širem međunarodnom planu kada je pod okriljem Ujedinjenih naroda pokrenuto više inicijativa i doneseno nekoliko značajnih međunarodnih dokumenata. Dalje su uslijedile aktivnosti na razini Vijeća Europe, EU i drugih organizacija te je usvojeno nekoliko dokumenata - deklaracija, rezolucija, konvencija, preporuka i mišljenja.

a) Međunarodni pravni izvor par excellence u ovoj materiji nesumnjivo je poznata Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW, usvojena od Općeskupštine UN posebnom Rezolucijom br. 34/180 od 18.12.1979. koja je stupila na snagu 03.09.1981.²³ U funkciji implemetacije Konvencije dalje je usvojen Fakultativni protokol uz Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena.²⁴

U pogledu pojedinih rješenja navodimo kako Konvencija definira diskriminaciju žena kao bilo koje “neposredno ili posredno razlikovanje, privilegiranje, isključivanje ili ograničavanje čiji se cilj ili posljedica ogleda u otežavanju, ugrožavanju, onemogućavanju ili negiraju priznavanja, uživanja ili ostvarivanja ljudskih prava zbog pripadnosti određenom spolu.” Diskriminacija po osnovu spola uključuje još bračni i obiteljski status, trudnoću i materinstvo, roditeljstvo i seksualnu orijentiranost. Dalje su dane obveze državama potpisnicama da harmoniziraju pravne norme, osiguraju zaštitu od diskriminacije, donesu adekvatne mjere, afirmiraju princip rodne ravnopravnosti i poštivanja ljudskih prava. U cilju ubrzanja ravno-

15 Ajduković M, Određenje i oblici nasilja u obitelji, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb 2000, str. 11-15.

16 Op. cit. u nap. 2, str. 55.

17 Ajduković M, Mamula M, Pečnik N, Tolle N, Nasilje u partnerskim odnosima, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000, str. 57-68.

18 Više: Bilić V, Buljan-Flander G, Hrpka H, Nasilje nad djecom i među djecom. Naklada Slap, Jastrebarsko, 2000.

19 Zloković J, Nasilje nad roditeljima – Obiteljska tajna?, Grafika Zambelli, Rijeka, 2009, str. 61.

20 Op. cit. u nap. 9.

21 Buljan-Flander G, Kocijan-Hercigonja D, Zlostavljanje i zanemarivanje djece, Marko M. usluge d.o.o., Zagreb, 2003, str. 65.

22 Calvete E. i Orue I, Cognitive Mechanisms of the Transmission of Violence: Exploring Gender Differences among Adolescents Exposed to Family Violence. Journal of Family Violence, 28(1), Springer, USA, North Carolina, 2013, p. 73-84

23 Konvencija je ratificirala nekadašnja SFRJ posebnim zakonom, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 11/81. Prema informacijama depozitara od 01.03.1988. instrumente o ratifikaciji ili pristupanju Konvenciji deponirale su 94 države.

24 Fakultativni protokol uz Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Protokol je usvojila Opća Skupština UN Rez. br. 54/4 od 06.10.1999. Spreman za potpisivanje, ratifikaciju i primjenu od 10.12.1999. U skladu sa čl. 16 predviđeno je stupanje na snagu 22.12.1999. /http://www.un.org.yu/pdf_int_konv/int_hr_conv/CEDAW Optional Protocol-Serbian.pdf, (20.02.2017.)

pravnosti osoba ženskog spola države mogu poduzeti privremene mjere koje imaju nediskriminirajući i privremeni karakter te ograničeno vremensko djelovanje. Navode se i obveze donošenja mjera za promjenu kulturnih obrazaca rodne nejednakosti, edukacije članova obitelji, posebno o socijalnoj funkciji materinstva, podizanju i odgoju djece. Nadalje, u pogledu poduzimanja mjera predlažu se mjere suzbijanja trgovanja ženama, seksualne eksploatacije i prostitucije te okončanja diskriminacije u političkom i javnom životu, prava glasa, učešća na izborima i prava udruživanja. Valja napomenuti i odredbe koje reguliraju ravnopravno učešće u delegacijama, dobivanje državljanstva, obrazovanje, zaposlenje, zdravstvenu zaštitu, položaj žena na selu, ekonomski status, jednakost pred zakonom, ravnopravnost u braku te profesionalni status.²⁵

Konvencija izričito ne navodi pojam obiteljskog nasilja, ali se navedeni termin tumači ekstenzivno u funkciji poboljšanja općeg položaja žena u društvu, otklanjanja svih pojava oblika diskriminacije i ostvarivanja prava iz bračnih i obiteljskih odnosa.²⁶ Posebno značajno mjesto i ulogu ima Komitet (Odbor) za ukidanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW Committee) koji je ovlašten odlučivati o pojedinačnim pritužbama te može na vlastitu inicijativu pokrenuti postupak u slučaju saznanja o teškom i sustavnom kršenju prava žena.²⁷

b) Na nivou UN doneseno je još nekoliko važnih međunarodnih dokumenata od značaja za suzbijanje nasilja u obitelji te zaštite prava i integriteta žena. Valja spomenuti sljedeće: Preporuka br 19 Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena, Deklaracija o eliminaciji nasilja prema ženama, Pekinška deklaracija i platforma za akciju Rezolucija Komisije za ljudska prava 2003/45 o eliminaciji nasilja nad ženama.²⁸

U funkciji zaštite djece od nasilja u obitelji od posebne je važnosti Konvencija UN o pravima djeteta iz 1989.²⁹ U Konvenciji se priznaju prirodna prava djece koja se stiču rođenjem kao što su pravo na život i zdravlje, predviđene su obveze država da poduzmu mjere socijalne i druge zaštite djece od svih oblika nasilja, zlorababa i zlostavljanja kao i mjere koje se odnose na rehabilitaciju djece žrtava od obiteljskog nasilja. Posebno važnu ulogu ima Odbor za prava djeteta koji treba osigurati zaštitu djece, njihovog tjelesnog i duševnog odgoja unutar obitelji i u zajednici.

c) U Europi je također usvojeno nekoliko značajnih međunarodnih dokumenata koji su danas standard u području zaštite od nasilja u obitelji, prije svega, žena i djece.

Pod okriljem Vijeća Europe usvojena je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP, 1950), nesumnjivo najznačajniji međunarodni dokument u ovoj materiji. Odredbama Konvencije jamči se pravo na život, osobnu sigurnost, privatni i obiteljski život, zabranjuje se mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje i diskriminacija. Poseban doprinos zaštiti prava iz Konvencije dao je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) koji je donio više pozitivnih presuda i usvojio nekoliko značajnih pravnih stajališta, s pravnom argumentacijom prema kojoj obiteljsko nasilje predstavlja povredu temeljnih ljudskih prava.³⁰ Sukladno tome svako zlostavljanje djeteta opravdava intervenciju države u pogledu roditeljske skrbi i kontakata s djecom.

Sljedeći važan dokument je i Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2011). Konvencija na relativno sveobuhvatan način definira nasilje u obitelji jer obuhvaća počinitelje i žrtve oba spola, regulira zlostavljanje djece, starijih osoba i partnera. Izvanredan je značaj Konvencije što širi svijest o problemu nasilja nad ženama i u obitelji, afirmira postojeće i nove standarde, ističe kaznenopravnu reakciju, socijalnu potporu žrtvama te nadzire provedbu posredstvom posebnog odbora neovisnih eksperata.³¹

25 UN Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, Biblioteka ONA Zagreb, 2009, dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/UN%20Konvencija%20o%20uklanjanju%20svih%20oblika%20diskriminacije%20%C5%BEna_%203%20izdanje.pdf, (20.02.2017.)

26 Radić I, Radina A, Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopravni aspekt, Pravni fakultet, Zbornik radova, god. 51, 3/2014, Split, 2014, str. 727.- 754.

27 Čl.1 i čl.8. Fakultativnog protokola uz CEDAW Konvenciju.

28 Više: Nasilje nad ženama - prepreka razvoju, Međunarodni dokumenti, Program razvoja dobrih praksi u oblasti nasilja u porodici, Autonomni ženski centar, Beograd, 2005, dostupno na: <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>, (20.02.2017.)

29 Konvencija UN o pravima djeteta, Usvojena od Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 20. novembra 1989. Službeni list SFRJ br. 15/90, Narodne novine –Međunarodni ugovori br. 12/93, 20/97

30 Van Bueren G, Child rights in Europe, Council of Europe, December 2007, p.121.

31 Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CETS No. 210. Konvencija će stupiti na snagu nakon što je ratificirala najmanje deset država od kojih minimalno osam država članica VE-a. Hrvatska je potpisala Konvenciju u siječnju 2013 i donesena je Odluka o osnivanju Radne skupine za izradu Nacrta prijedloga Zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, dostupno na: <http://www.mspm.hr/vijesti-8/radna-skupina-za-izradu-nacrta-prijedloga-zakona-o-potvrđivanju-konvencije-vijeca-europe-o-sprečavanju-i-borbi-protiv-nasilja-nad-zenama-i-nasilja-u-obitelji/4481>, (20.02.2017.) Srbija je usvojila Zakon o potvrđivanju Konvencije SE o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/13

NACIONALNI PRAVNI OKVIR ZA SUZBIJANJE NASILJA U OBITELJI

Nacionalni pravni okvir Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske kao lex generalis propis jamči svim građanima podjednako poštivanje i zaštitu više univerzalnih prava kao što su: jednakost svih pred zakonom, pravo na život, nepovredivost slobode i osobnosti, jednakost pred sudovima i drugim tijelima s javnim ovlastima, pravo na osobni i obiteljski život, dostojanstvo. Sukladno Ustavu RH zabranjeno je zlostavljanje kao i svi oblici diskriminacije – prema spolu, rođenju i društvenom položaju. Ustanovljena je obveza države da štiti materinstvo, djecu i mladež te da stvori uvjete za život dostojan čovjeka i da osigura naročitu skrb za maloljetnike bez roditeljske skrbi. Isto tako, nalaže se opća obveza svim subjektima u zajednici da štite djecu i nemoćne osobe.³²

Obiteljski zakon³³ je sljedeći u nizu propisa koji su od značaja za borbu protiv nasilja u obitelji. U tom kontekstu posebno su važne odredbe u okviru poglavlja "Prava i dužnosti u odnosima roditelja i djece" jer se njima, pored ostaloga, propisuju mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Mjere su posebno važne u slučaju zanemarivanja, nehajnog postupanja ili zlostavljanja djeteta. Kao oblici zlorabe ili grubog kršenja roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava djeteta navode se: tjelesno ili duševno nasilje na djetetom, nasilje prema odraslim članovima obitelji, spolno iskorištavanje djeteta, izrabljivanje djeteta prisilom na pretjerani rad ili rad neprimjeren dobi, dopuštanje djetetu uživanja alkohola, droge ili drugih opojnih sredstava, navođenje djeteta na društveno neprihvatljivo ponašanje, napuštanje djeteta, izostanak skrbi djetetu s kojim ne živi dulje od 3 mjeseca, izostanak uvjeta za zajednički život s djetetom s kojim ne živi u roku 1 godine bez osobito opravdanog razloga, izostanak skrbi za osnovne životne potrebe djeteta s kojim živi ili ne pridržavanje mjera koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donijelo nadležno tijelo kao i svaki drugi oblik grube zlorabe dječjih prava.³⁴

Zakon o ravnopravnosti spolova³⁵ predviđa opću zabranu diskriminacije po osnovi spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije. Također se smatra diskriminacijom nepovoljnije postupanje prema ženama temeljem trudnoće i materinstva. Posebno je afirmirano načelo ravnopravnosti spolova u pogledu: zapošljavanja i rada, obrazovanja, obveza medija u promicanju razvoja svijesti o ravnopravnosti muškaraca i žena, prikupljanja podataka za potrebe statistike te djelovanja političkih stanaka. Zakon uvodi jezičnu (semantičku) ravnopravnost muškarca i žene u kontekstu naziva radnog mjesta navedenu u oba roda, u pogledu raspoređivanja na radno mjesto i u ostalim srodnim slučajevima kada se rješava o pravima i obvezama zaposlenika. Identičnu obvezu zakonodavac je uveo u području obrazovanja kojom nalaže korištenje jezičnih standarda u muškom i ženskom rodu (svjedodžbe, diplome, dokumenata).

Zakon o suzbijanju diskriminacije³⁶ predviđa zaštitu od diskriminacije po osnovi spola, rase, etničke pripadnosti, boje kože, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

Zakon o pravobraniteljstvu za djecu³⁷ je još jedan u nizu zakona od značaja za suzbijanje nasilja u obitelji, posebno nasilja nad djecom. Pravobranitelj za djecu je zamišljen kao institucija koja štiti prava i interese djece kao najosjetljivije socijalne grupe, prati primjenu aktualnih propisa i ukazuje na povrede prava djeteta. Ovlašten je podnositi prijave državnom odvjetništvu, upozoriti nadležni centar za socijalnu skrb i predložiti mjere za zaštitu prava i interesa djeteta u slučaju da je dijete izvrgnuto nasilju ili zlostavljanju. Pravobranitelj je dužan podnijeti prijavu nadležnom odvjetništvu³⁸ naročito jer su povrede prava djeteta po učestalosti činjenja na drugom mjestu.

Nasilničko ponašanje u obitelji, članak 215.a, kao samostalno kazneno djelo uvedeno je Zakonom

32 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br.85/10 - pročišćeni tekst br. 05/14

33 Obiteljski zakon, Narodne novine br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08

34 Čl.114.st.2.Ibid.

35 Zakon o ravnopravnosti spolova, Narodne novine br. 82/08

36 Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine br. 85/08

37 Zakon o pravobraniteljstvu za djecu, Narodne novine br. 96/03, 125/11, 20/12

38 Deset godina pravobraniteljstva za djecu u Republici Hrvatskoj – Postignuća i izazovi, Pravobranitelj za djecu, Zagreb, 2013, str.15, 18-19.

o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona 30. prosinca 2000. godine,³⁹ kojim je bila propisana kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine za člana obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj.⁴⁰ Kazna je Novelama Kaznenog zakona iz 2006. godine pooštrena na kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina zatvora.⁴¹

Kazneni zakon koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine⁴² nije sadržavao inkriminaciju nasilja u obitelji kao samostalnog kaznenog djela. Nasilje u obitelji od tada se pravno kvalificiralo kao prekršaj temeljem Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji,⁴³ što se pokazalo vrlo brzo kao loše rješenje s obzirom da žrtve nasilja u obitelji nisu imale pun odgovarajući tretman zaštite samo putem prekršajne zaštite.

Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 30. svibnja 2015. godine inkriminirano je Nasilje u obitelji kao samostalno kazneno djelo člankom 179.a.⁴⁴ Teško kršenje propisa o zaštiti od nasilja u obitelji što izaziva strah kod člana obitelji ili bliske osobe za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovodi u ponižavajući položaj, a da time nije počinjeno teže kazneno djelo, kažnjivo je kaznom zatvora do tri godine.⁴⁵ Članovi obitelji su bračni ili izvanbračni drug,⁴⁶ životni partner ili neformalni životni partner,⁴⁷ njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik.⁴⁸ Bliske osobe su članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.⁴⁹ Kazneni zakon daje šire tumačenje članova obitelji i bliskih osoba u odnosu na Obiteljski zakon koji ne pruža zaštitu od nasilničkog ponašanja neformalnim životnim partnerima.

Kazneno djelo Nasilje u obitelji blanketno je kazneno djelo koje upućuje na kršenje odredbi Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Isto tako, ovo kazneno djelo je supsidijarno jer će biti počinjeno jedino u slučaju ako određenim kažnjivim ponašanjem nije počinjeno neko teže kazneno djelo.

Da bi kazneno djelo Nasilje u obitelji bilo počinjeno, potrebno je da se kumulativno ispune dvije pretpostavke: 1. da se radi o teškom kršenju propisa o zaštiti od nasilja u obitelji, 2. djelo mora dovesti do teže posljedice kao što je izazivanje straha za sigurnost člana obitelji ili njoj bliske osobe ili pak dovođenje u ponižavajući položaj.

Postavlja se pitanje da li se inkriminiranjem samostalnog kaznenog djela Nasilje u obitelji uspostavila jasna i precizna distinkcija između počinjenog kaznenog djela nasilja u obitelji i istog počinjenog prekršajnog djela, naime, gdje je crta razgraničenja između teškog i lakog kršenja odredbi Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Postavlja se isto tako pitanje, može li se kazneno djelo nasilje u obitelji, smatrati kaznenim djelom protiv braka, obitelji i djece, ukoliko pogledamo ekstenzivno tumačenje Obiteljskog zakona koji taksativno navodi osobe koje se smatraju članom obitelji, ali i sam zaštitni objekt.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji⁵⁰ je donesen 2010. godine nakon novela koje je pretrpio prethodni zakonski tekst iz srpnja 2003. godine, radi učinkovitije zaštite članova obitelji od nasilja i usklađivanja propisa sa smjernicama i naporima EU. Centralno mjesto u Zakonu zauzimaju odredbe koje se odnose na prevenciju, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenu mjera prema počinitelju, ublažavanje posljedica nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja. Prevladava ekstenzivno određenje pojma nasilja u obitelji koje obuhvaća i "ekonomsko nasilje," dok pojam obitelji obuhvaća bivše bračne i izvanbračne partnere, djecu svakog od njih i zajedničku djecu. Također, Zakonom su pooštrene kazne za počinitelje nasilja u obitelji. Zakon afirmira multiagencijski pristup problemu nasilja u obitelji i s tim u vezi ističe potrebu umreženosti nadležnih službi (socijalna skrb, zdravstvene ustanove i druga nadležna

39 Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 110/97, 27/98-isp., 50/00, 129/00

40 Vidi i: Grozdanić V, Škorić M, Vinja I: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.

41 Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine br. 71/06

42 Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 125/11, 144/12

43 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine br. 137/09, 60/10

44 Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 61/15

45 Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15

46 Izvanbračni drug je osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete, čl. 87. st. 10. Ibid.

47 Neformalni životni partner je osoba koja živi u istospolnoj zajednici koja ima trajniji karakter, st. 11. Ibid.

48 Čl. 87. st. 8. KZ RH

49 St. 9. Ibid.

50 Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine br. 137/09, 60/10

tijela za brigu o potrebama žrtve te neometan pristup stručnim službama). Nadalje, ustanovljena je obveza nadležnih državnih tijela u prikupljanju statističkih podataka o nasilju u obitelji, iz policije, zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne skrbi, odgojno-obrazovnih ustanova, sudova i državnog odvjetništva u slučajevima nasilja u obitelji, kao i dostavu podataka ministarstvu nadležnom za poslove obitelji.

Od ostalih važnijih propisa u ovoj materiji navodimo sljedeće:

- Zakon o policijskim poslovima i ovlastima⁵¹ također ističe multiagencijski pristup kroz odredbe o suradnji policije s različitim tijelima, organizacijama (vladinim, nevladinim), zajednicama, građanskim udrugama i građanima. Zakon afirmira ideju dobrih partnerskih odnosa i poseban senzibilitet prema djeci, maloljetnicima, starim i onemoćalim, osobama s invaliditetom i žrtvama kaznenih djela i prekršaja.

- Zakon o kaznenom postupku⁵² i Zakon o sudovima za mladež⁵³ propisuju mjere kojima se štiti sigurnost, privatnost osobnog i obiteljskog života svjedoka i žrtava. Od važnijih pravnih mehanizama navodimo mjere opreza, pritvor, poseban način ispitivanja svjedoka u postupku, ograničenje - isključenje javnosti, udaljenje optuženika iz sudnice i mjere održavanja reda u sudnici.

- Zakon o zaštiti svjedoka⁵⁴ propisuje mjere zaštite svjedoka i žrtava izvan kaznenog postupka: tjelesnu i tehničku zaštitu, premještanje, prikrivanje identiteta i vlasništva te promjenu identiteta.

- Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela⁵⁵ određuje pravo na novčanu naknadu u slučajevima nasilja počinjenih s namjerom te navodi pretpostavke i postupak za ostvarivanje prava na naknadu, nadležna tijela koja donose odluke i sudjeluju u postupku odlučivanja o pravu na naknadu kao i tijela i postupak koji se primjenjuje u prekograničnim slučajevima.

- Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji⁵⁶ obuhvaća precizno određene mjere nadležnih tijela u postupanju, oblike, sadržaj i način suradnje tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja, pružanje pomoći i zaštitu izloženoj osobi. Posebna pažnja je posvećena postupku nadležnih tijela prema djeci žrtvama nasilja ili svjedocima počinjenog nasilja u obitelji.

Nacionalni pravni okvir Republike Srbije

a) Ustav Republike Srbije je lex generalis propis koji afirmira više univerzalnih principa i jamči svim građanima podjednako zaštitu poznatih prava, kao što su: vladavina prava (čl. 3), ravnopravnost spolova (čl. 15), ljudska i manjinska prava i slobode (II dio, čl. 18-81). Iz korpusa ljudskih i manjinskih prava i sloboda posebno ističemo zabranu diskriminacije "po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta." (čl. 21)⁵⁷ Dalje se ističu nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta (čl. 25) i druge odredbe u funkciji zaštite ličnosti, suzbijanju nasilja generalno te prema ženi i djeci u obitelji.

Porodični zakon⁵⁸ je sljedeći važan unutrašnji pravni instrument za zaštitu obitelji, žena i djece posebice u borbi protiv nasilja u obitelji. Prvi tekst zakona usvojen je sredinom 2005. godine i kasnije noveliran pored ostaloga i s ciljem zaokruženja sustava zaštite od nasilja. Zakonodavac je izričito zabranio nasilje u obitelji, članovima obitelji priznao pravo na zaštitu od nasilja (čl. 10) i predvidio mjere obiteljsko-pravne zaštite i uvjete za njihovu primjenu (čl. 197-200).⁵⁹

Nasilje u obitelji je definirano čl. 197. st. 1 kao ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava tjelesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice. U st. 2 navode se konkretni oblici i radnje koji predstavljaju akte nasilja u obitelji i to: nanošenje ili pokušaj nanošenja tjelesne povrede; izazivanje straha prijetnjom ubojstva ili nanošenja tjelesne povrede članu obitelji ili njemu bliskom licu; prisila na seksualni odnos; navođenje na seksualni odnos ili seksualni odnos s osobom koja nije navršila 14. godina života ili s nemoćnom osobom; ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim

51 Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine br. 76/09

52 Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine br. 110/97, 112/99, 58/02, 62/03, 115/06, 152/08, 76/09

53 Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine br. 111/97, 27/98, 12/02

54 Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine br. 163/03

55 Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Narodne novine br. 80/08

56 Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, dostupno na: <http://www.mspm.hr/UserDocsImages/djeca%20i%20obitelji/Protokol-o-postupanju-u-slucaju-nasilja-u-obitelji.pdf>, (20.02.2017.)

57 Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 98/06

58 Porodični zakon, Službeni glasnik RS br. 18/05, 72/11 - dr. zakon, 06/15

59 Više: Nikač Ž, Koncept policije u zajednici i početna uskustva u Republici Srbiji, KPA, Beograd, 2012

licima; vrijeđanje, kao i svako drugo drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje. U Zakonu je prihvaćen ekstenzivni pristup prema kojem se kao članovi obitelji smatraju: supružnici ili bivši supružnici; djeca, roditelji i ostali krvni srodnici, te osobe u tazbinskom ili adoptivnom srodstvu, odnosno osobe koje vezuje hraniteljstvo; lica koja žive ili su živjela u istom obiteljskom domaćinstvu; izvanbračni partneri ili bivši izvanbračni partneri; osobe koje su međusobno bile ili su još uvijek u emotivnoj ili seksualnoj vezi, odnosno koja imaju zajedničko dijete ili je dijete na putu da bude rođeno, iako nikada nisu živjela u istom obiteljskom domaćinstvu.⁶⁰

Mjere zaštite (čl.198) mogu se odrediti protiv člana obitelji koji vrši nasilje u cilju zaštite ostalih članova obitelji, kojima se privremeno zabranjuje ili ograničava održavanje osobnih odnosa s drugim članom obitelji. Kao mjere zaštite od nasilja u obitelji navode se: izdavanje naloga za iseljenje iz obiteljskog stana ili kuće te izdavanje naloga za useljenje u obiteljski stan ili kuću bez obzira na pravo vlasništva odnosno zakupa nekretnine; zabrana približavanja članu obitelji na određenoj udaljenosti; zabrana pristupa u prostor oko mjesta stanovanja ili mjesta rada člana obitelji; zabrana daljeg uznemiravanja člana obitelji. U pogledu trajanja mjera zaštite od nasilja u obitelji predviđen je rok od najviše godinu dana, u koji se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru i vrijeme lišenja slobode u vezi s kaznenim djelom odnosno prekršajem.⁶¹ Zakonom je predviđen poseban postupak po čijim se pravilima postupaju u parnici radi zaštite od nasilja u obitelji (čl. 283–289).

Zakon o zabrani diskriminacije⁶² predviđa zaštitu od diskriminacije po osnovu spola, rase, etničke pripadnosti, boje kože, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

Zakon o ravnopravnosti polova predviđa opću zabranu diskriminacije po osnovu spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije. Na istovjetan način kao u Hrvatskoj posebno je afirmirana ravnopravnost spolova u pogledu: zaposlenja i rada, obrazovanja, razvoja svijesti o ravnopravnosti muškaraca i žena, prikupljanja podataka, djelovanja političkih stanaka. Uvedena je jezična ravnopravnost muškarca i žene u kontekstu naziva radnog mjesta u oba roda, raspoređivanja na radno mjesto i u ostalim slučajevima kada se rješava o pravima i obvezama uposlenika. Posebno je značajan čl.29 koji predviđa jednako pravo na zaštitu od nasilja u obitelji prema kojem se diskriminacijom ne smatraju posebne mjere i programi namijenjeni: žrtvama nasilja u obitelji kojima se osigurava socijalna, pravna i druga pomoć i naknada u cilju zaštite od nasilja u obitelji i otklanjanja i ublažavanja posljedica nasilja; zbrinjavanju žrtava nasilja u cilju sprečavanja nasilja i ostvarivanja njihovoga prava na život bez nasilja (sigurne kuće i dr.); izvršiocima nasilja u obitelji u cilju sprečavanja daljnjeg nasilja.⁶³

b) Kazneni zakon

Nasilje u porodici kazneno je djelo inkriminirano čl.194. Krivičnog zakonika Republike Srbije.⁶⁴ Za temeljni oblik kaznenog djela, ko primenom nasilja, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice, propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine. Istim člankom propisani su kvalifikatorni oblici kaznenog djela nasilja u porodici. U prvom slučaju, ako je pri počinjenju nasilja u porodici korišteno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo kojim se može izazvati teška povreda ili teško narušenje zdravlja, počinitelj će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina. Drugi kvalifikatorni oblik predviđen je za slučaj kad uslijed počinjenja kaznenog djela nasilja u porodici nastupi teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja ili je samo kazneno djelo učinjeno prema maloljetnoj osobi, za koji je propisana kazna zatvora od dvije do deset godina. O trećem kvalifikatornom obliku radit će se ukoliko je uslijed počinjenja kaznenog djela nasilje u porodici nastupila smrt člana obitelji, za koji zakon propisuje kaznu zatvora od tri do petnaest godina.

Istom kaznom kao i za temeljni oblik, kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine, uz propisanu i novčanu kaznu, kaznit će se tko prekrši mjere zaštite od nasilja u porodici koje mu je sud odredio na

60 Op.cit. u nap.58.

61 Ibid.

62 Zakon o zabrani diskriminacije, Sl.glasnik RS br.22/09

63 Zakon o ravnopravnosti polova, Sl.glasnik RS br.104/09

64 Krivični zakonik RS, Sl. glasnik RS br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16

osnovu zakona kojim se uređuju porodični odnosi.⁶⁵

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici⁶⁶ je donesen krajem prošle godine s početkom primjene od 01.06.2017.godine. Cilj zakona je da na opći i jedinstven način uredi organizaciju i postupanje državnih organa i ustanova i time omogući djelotvorno sprečavanje nasilja u obitelji i hitnu, blagovremenu i djelotvornu zaštitu i podršku žrtvama nasilja u obitelji.

Usvojen je ekstenzivni pristup nasilju u obitelji te su detaljnije definirani pojmovi sprečavanja nasilja u obitelji, neposredne opasnosti od nasilja u obitelji i samo nasilje u obitelji. Sprečavanje nasilja u obitelji obuhvaća skup mjera kojima se otkriva da li prijeti neposredna opasnost od nasilja u obitelji i skup mjera koje se primjenjuju kada je opasnost otkrivena. Neposredna opasnost od nasilja u obitelji postoji kada iz ponašanja potencijalnog počinitelja i drugih okolnosti proizlazi da je speman da u vremenu koje neposredno predstoji po prvi put učini ili ponovi nasilje u obitelji. Nasilje u porodici se tretira kao akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja počinitelja prema osobi s kojom je u sadašnjem ili ranijem bračnom ili izvanbračnom ili partnerskom odnosu, ili prema osobi sa kojom je krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do drugog stepena ili s kojom je srodnik po tazbini do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj ili prema drugom licu s kojim živi ili je živio u zajedničkom domaćinstvu.

Zakon se primjenjuje i u sprečavanju nasilja u porodici u krivičnim postupcima za kaznena djela inkriminirana KZ RS: proganjanje (čl.138a); silovanje (čl.178); obljuba nad nemoćnom osobom (čl.179); obljuba nad djetetom (čl.180); obljuba zlouporabom položaja (čl.181); nedozvoljene spolne radnje (čl.182); spolno uznemiravanje (čl.182a); podvođenje i omogućavanje vršenja spolnog odnosa (čl.183); posredovanje u vršenju prostitucije (čl.184); prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorištavanje maloletnih lica za pornografiju (čl.185); navođenje djeteta na prisustvovanje spolnim radnjama (čl.185a); zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (čl.193); nasilje u obitelji (čl.194); nedavanje izdržavanja (čl.195); kršenje porodičnih obaveza (čl.196); rodoskrvuće (čl.197); 17) trgovina ljudima (čl.388) i druga kaznena djela, ako je kazneno djelo posljedica nasilja u obitelji. Zakon se primjenjuje i na pružanje zaštite i podrške žrtvama navedenih kaznenih djela.

Kao subjekti (državni organi i ustanove) ovlašteni za sprečavanje nasilja u obitelji, pružanje zaštite i podrške žrtvama nasilja u obitelji i žrtvama kaznenih djela određeni su policija,⁶⁷ javno tužilaštvo, sudovi opće nadležnosti, prekršajni sudovi i centri za socijalni rad. Pored njih angažirani su ustanove dječje i socijalne zaštite, obrazovanja, odgoja i zdravstva, tijela za rodnu ravnopravnost na nivou lokalnih samouprava, udruženja.

Centralno mjesto u Zakonu zauzima postupak koji obuhvaća odredbe koje se odnose na sprečavanje nasilja u obitelji i posebne odredbe o kaznenom postupku (čl.12-23). Policija i policijski službenici imaju najvažniju ulogu u postupku koji otpočinje nakon prijave i prepoznavanja nasilja u obitelji, preko dovođenja potencijalnog počinitelja u policiju radi vođenja postupka pa do procene rizika i poduzimanja hitnih mjera. Kao hitne mjere predviđene su privremeno udaljenje počinitelja iz stana i privremena zabrana počinitelju da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj. Hitne mjere koje izriče nadležni policijski službenik traju 48 sati od uručenja naređenja, s napomenom da ih sud može produljiti još 30 dana.⁶⁸ Postupak dalje teče preko nadležnog državnog odvjetništva (javnog tužioca) i suda.

U završnom djelu ističu se ekspertski i multiagencijski pristup u suradnji u sprečavanju nasilja u obitelji, zatim specijalizirana obuka, zaštita i podrška žrtvama nasilja u porodici i žrtvama kaznenih djela određenih ovim zakonom te evidencija podataka o slučajevima nasilja u obitelji.⁶⁹

S obzirom da primjena propisa počinje od 01.06.2017. godine to se tek poslije izvjesnog vremena mogu očekivati prvi početni rezultati, a nakon toga kritičko razmatranje i prijedlozi za unapređenje legislative i pravne prakse.

c) Od ostalih važnijih propisa u ovoj materiji navodimo:

-Zakon o maloletnim počiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica,⁷⁰

65 Novela Krivičnog zakonika iz 2016. godine

66 Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Sl.glasnik RS br.94/16

67 Više: Gačević G, Nikač Ž, Akciono planiranje policije u okviru prevencije nasilja, Projekat „Nasilje u Srbiji-oblici, činioci, kontrola“ Tematski zbornik radova 2, KPA, Bgd.2015, str.75-92.

68 Ibid, čl.17.

69 Ibid, čl.24-39.

70 Zakon o maloletnim počiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica, Sl. glasnik RS br. 85/05

- Zakonik o krivičnom postupku (ZKP),⁷¹
- Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima⁷²
- Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima.⁷³

ISTRAŽIVANJE I ANALIZA POČINJENIH DJELA NASILNIČKOG KRIMINALITETA U OBITELJI NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

Tablica pod rednim brojem 1. prikazuje brojčano stanje prijavljenih osoba za prekršaje nasilja u obitelji u 2015. i 2014. godini. Iako je u 2015. godini (13 778 prijava) zabilježen manji pad u odnosu na prethodnu godinu u kojoj je evidentirano 14 874 prijavljenih, i dalje je alarmantna ukupno prijavljena brojka na godišnjoj razini. Zanimljivo je za skrenuti pozornost kako je među prijavljenima evidentiran i osjetan broj žena (30,26%) u 2015., dok ih je 19,16% i uhićeno. Pogledamo li ukupan broj prijavljenih u 2015.godini (13 778), preko 63,66 % njih je uhićeno.

Tablica br.1 Prijavljene i uhićene osobe za prekršaje nasilja u obitelji u 2014. i 2015.godini⁷⁴

Nasilje u obitelji	Ukupno prijavljenih/ uhićenih	Žene	Muškarci	+/-
Prijave za prekršaj u 2015	13 778	3 200	10 575	-7,4% < 2014
Prijave za prekršaj u 2014	14 874	-	-	+ 7,4 % >2015
Uhićeni - 2015	8 771	1 410	7 361	- 8,9% <2014
Uhićeni - 2014	9 630	-	-	+ 8,9% >2015

U tablici pod rednim brojem 2. u 2015. godini sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji provedene su zaštitne mjere zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju te zaštitne mjere udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora. Najviše provedenih mjera odnosilo se na zabranu priližavanja žrtvi nasilja u obitelji (698).

Tablica br.2 Provedene zaštitne mjere u 2015.godini⁷⁵

Zaštitne mjere	Brojčano
Zabrana približavanja žrtvi nasilja u obitelji	698
Zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju	291
Zabrana udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora	252
Ukupno	1 241

U tablici pod rednim br.3. prikazan je broj oštećenih nasiljem u obitelji u 2014. i 2015. godini. Broj ukupno oštećenih osoba manji je za 6,4% u 2015 (15 338) u odnosu na 2014 (16 382). Definitivno prevladavaju žene kao oštećene strane, od ukupnog broja u 2015 oštećeno ih je 63,73%, dok je sličan postotak, 63,88%, i u 2014.

71 Zakonik o krivičnom postupku, Sl. glasnik RS br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14

72 Više: Multisektorska saradnja – institucionalni odgovor na nasilje nad ženama, dostupno na: <http://sigurnakuca.net/upload/documents/SRBfinal.pdf>, (20.02.2017.)

73 Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, Službeni glasnik RS br. 27/11 od 20.04.2011.

74 Republika Hrvatska Ministarstvo unutarnjih poslova: Izvješće Ministra unutarnjih poslova o obavljanju policijskih poslova u 2015. godini, Zagreb, travanj 2016, str.59-60.

75 Ibid.

Tablica br.3 Oštećeni počinjenim prekršajem nasilja u obitelji u 2015. i 2014. godini⁷⁶

	Oštećeni počinjenim prekršajem nasilja u obitelji	Žene	Muškarci
Ukupno 2015	15 338	9 775	5 563
Ukupno 2014	16 382	10 465	5 917

U tablici pod rednim br.4. prikazan je odnos počinitelja i žrtve unutar nasilničkog ponašanja. Nasilničko ponašanje u obitelji prisutno je između raznih obiteljskih odnosa, supruga nad suprugom, supruge nad suprugom, od strane izvanbračnog partnera, izvanbračne supruge, od bivšeg partnera, bivše partnerice, od oca nad sinom kao i od sina nad majkom i ocem. Na prvom mjestu nasilničko ponašanje evidentirano je od strane bivšeg partnera kao počinitelja nad bivšom partnericom kao žrtvom, 87,44% od ukupnog broja počinjenja nasilničkog ponašanja u obitelji. Na drugom mjestu kao počinitelj nasilničkog ponašanja u obitelji zabilježen je suprug nad suprugom što čini 4,59% od ukupnog nasilničkog ponašanja u obitelji. Na trećem mjestu po broju počinjenja nasilničkog ponašanja u obitelji je nasilničko ponašanje punoljetnog sina nad majkom, 1,73% od ukupnog nasilničkog kriminaliteta.

Tablica br.4 Počinitelji i žrtve nasilničkog ponašanja⁷⁷

Počinitelj-žrtva	Broj	Postotak
suprug nad suprugom	3 174	4,59
supruga nad suprugom	724	1,05
izvanbračni partner	913	1,32
izvanbračna supruga	233	0,34
bivši partner	60 485	87,44
bivša partnerica	138	0,19
otac nad punoljetnim sinom	607	0,88
otac nad maloljetnim sinom	897	1,30
punoljetni sin nad majkom	1 198	1,73
punoljetni sin nad ocem	804	1,16
UKUPNO	69 173	100

Tablica pod rednim br.5 prikazuje brojčano stanje žrtava te prijavljenih i počinjenih kaznenih djela Nasilja u obitelji čl.179. KZ u 2015. godini. Ukupno je počinjeno 145 kaznenih djela nasilje u obitelji, dok je prijavljeno 37 osoba, 1 žena i 36 muškaraca. Evidentirano je 150 žrtava, od čega 121 žena i 29 muškaraca.

Tablica br.5 Brojčano stanje žrtava, počinjenih i prijavljenih kaznenih djela Nasilja u obitelji u 2015.⁷⁸

čl. 179.a KZ RH <i>Nasilje u obitelji</i>			
Broj kaznenih djela	145	Žene	Muškarci
Broj prijava	37	1	36
Broj žrtava	150	121	29

Oštećenih osoba kaznenim djelom iz čl. 179.A KZ Nasilje u obitelji u 2016. godini ukupno je evidentirano 330. Od tog broja 279 je žena i 51 muškarac, dok je situacija što se tiče godina oštećenika

76 Ibid.

77 Ibid.

78 Ibid.

sljedeća: 4 oštećene osobe su djeca do 14 godina starosti, 2 maloljetnika u dobi od 16 do 18 godina, 24 oštećene osobe su u dobi od 18 do 22 godine, 22 oštećenika je između 22 i 26 godina, 23 oštećenika su u rasponu između 26 i 30 godina. Najveći broj oštećenih osoba ima između 30 i 40 godina života (80), zatim između 40 i 50 godina (76) te između 50 i 60 godina (46).⁷⁹

NA PODRUČJU REPUBLIKE SRBIJE

U tablici pod rednim br.6 prikazane su prijavljene punoljetne osobe za kazneno djelo Nasilje u porodici, čl.194. KZ RS, prema vrsti odluke i spolu za razdoblje od 2005. do 2015. godine. Najviše prijavljenih osoba evidentirano je u 2015 (5040), zatim u 2013 (3782) te u 2014 godini (3642). Najmanje prijavljenih bilježi 2005 (1397), 2006 (2191) te 2007. godina (2550). Udio žena prijavljenih za kazneno djelo Nasilje u porodici u ukupnom broju prijava, u navedenom jedanaestogodišnjem razdoblju, nije prešao 10%, s tim da se u razdoblju od 2005. do 2007. godine kretao od 6,1 do 6,9%, dok je najveći udio prijavljenih žena bio u razdoblju od 2013. do 2015. godine kad je iznosio 9,5%.

Najmanje odbačenih prijava bilo je u 2005 (366), 2006 (473) te u 2007. godini (636), dok najviše odbačenih prijava bilježi 2015 (3148), 2014 (2296) te 2013.godina (1687).

U 2010, 2012 i 2014. godini nema niti jednog predmeta u kojem je prekinuta istraga, dok u 2008. godini ima najviše slučajeva u kojima je istraga prekinuta (17).

U 2007, 2008, 2009 i 2011.godini najviše je evidentiranih predmeta u kojima je istraga obustavljena, od 3,5 - 5,0% od ukupno pokrenutih istraga.

Najviše podignutih optužnica i podnesenih optužnih prijedloga za kazneno djelo Nasilje u porodici u odnosu na broj prijavljenih evidentirano je u 2006. godini (1672), što predstavlja 70,9% podignutih optužnica i ponesenih optužnih prijedloga od ukupnog broja prijava. Najmanji postotak podignutih optužnica i podesenih optužnih prijedloga u odnosu na broj prijavljenih zabilježen je u 2014. godini, svega 35,9%.

U 2013. godini počinjenjem kaznenog djela Nasilje u porodicioštećeno je ukupno 3825 osoba, dok je godinu prije oštećeno njih 3836 od čega je jedno kazneno djelo sa smrtnom posljedicom.⁸⁰

Tablica br.6 Prijavljena punoletna lica za krivično delo nasilje u porodici, prema vrsti odluke i polu, 2005-2015⁸¹

	Odbačena prijava		Prekinuta istraga		Obustavljena istraga		Optužnica Optužni predlog		Ukupno	Žene	
	brojčano	%	brojčano	%	brojčano	%	brojčano	%		brojčano	%
2005	366	26,2	1	1,2	39	2,8	991	70,9	1397	85	6,1
2006	473	21,6	5	3,5	41	1,9	1672	76,3	2191	142	6,5
2007	636	24,9	3	0,1	129	5,0	1782	69,9	2550	173	6,9
2008	845	25,8	17	0,5	125	3,8	2289	69,9	3276	260	7,9
2009	991	29,3	3	0,1	130	3,8	2260	66,8	3384	291	8,6
2010	978	34,5	-	-	38	1,3	1821	64,2	2837	218	7,7
2011	1271	35,8	2	0,1	124	3,5	2153	60,6	3550	282	7,9
2012	1373	37,9	-	-	61	1,7	2190	60,4	3624	314	8,7
2013	1687	44,6	1	0,0	68	1,8	2026	53,6	3782	361	9,5
2014	2296	63,0	-	-	37	1,0	1309	35,9	3642	347	9,5
2015	3148	62,5	3	0,1	52	1,0	1837	36,4	5040	478	9,5

79 Ministarstvo unutarnjih poslova, Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini, Zagreb, siječanj 2017, str.72.

80 Najznačajniji rezultati Mup Republike Srbije u 2013. godini, dostupno na: [81 Republika Srbija Republički zavod za statistiku, Prijavljena punoletna lica za nasilje u porodici, dostupno na: \[288\]\(http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140202IND01%2635%3d6%2657%3d0%2c01%2c02%2c03%2c04%2c2%262%3d9%23all%23%266%3d1%2c2%26sArealId%3d140202%26dType%3dName%26lType%3dsBianLatin,\(20.02.2017.\)</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj8viV-dHSAhXJ8RQKHUJaDDUQFggYMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mup.gov.rs%2Fresursi/nsf%2Frezultati2013_lat.doc&usq=AFQjCNH1uh3IRvU6jbnRWYLYrIFxPmXA&bv=149397726,d.bGg,(20.02.2017.)</p>
</div>
<div data-bbox=)

ZAKLJUČAK

Nasilje u obitelji je fenomen poznat od najranijih dana nastanka ljudske civilizacije koji je dugo vremena smatran kao osobna i obiteljska stvar, posebno u društvu gdje je muškarac nekoliko stoljeća imao predominantan položaj. Tek s industrijalizacijom, tehničko-tehnološkim razvojem i demokratizacijom društva dolazi do promjena u zajednici i svijesti da postoji nasilje u obitelji kao i da to nije privatna, već javna i društvena stvar. To implicira stanovište da je neophodna društvena odnosno državna reakcija i zaštita žrtava nasilja u obitelji naročito žena i djece.

S promjenom stajališta da je nasilje u obitelji prvenstveno društveni problem dolazi i do promjene u dijelu zaštite žrtava, usvajanja nove legislative te proaktivnije uloge subjekata društvene reakcije. Prvi iskorak je učinjen u SAD kada je doneseno nekoliko revolucionarnih sudskih odluka u ovoj materiji i po prvi put zvanično upotrebljen pojam obiteljskog nasilja. Početkom minulog stoljeća dolazi do daljnjeg razvoja ljudskog društva i prvih značajnijih koraka na međunarodnom planu te usvajanja važnih međunarodnih konvencija, rezolucija i drugih dokumenata. Najvažniji međunarodni dokumenti u borbi protiv nasilja u obitelji su Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvencija UN o pravima djeteta, Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. U ovim dokumentima je po prvi put i na nedvojbjen način zauzet jedinstveni stav da je nasilje u obitelji društveni problem i predmet pažnje međunarodne zajednice u cjelini.

Nacionalni odgovor država je uslijedio u formi harmonizacije unutarnjih pravnih normi s međunarodnim dokumentima. Na isti način su postupile Hrvatska i Srbija te su po europskim uzorima novelirale nacionalno zakonodavstvo, predvidjele mjere, mehanizme, tijela i organe za borbu protiv nasilja u obitelji i zaštitu žrtava. Hrvatska, kao članica EU, je u povoljnijem položaju jer je već usvojila potrebne standarde i legislativna rješenja, dok je Srbija kao aplikant za prijem u EU na putu otvaranja pojedinih poglavlja (br.23 i 24), harmonizacije zakonodavstva i izgradnje jedinstvene pravne prakse. Usvajanje novog Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Srbiji je posljednji u nizu akt dobre prakse i usklađivanja normi s pravom EU uz napomenu da je edukacija kadrova za primjenu zakona u tijeku i da se tek očekuje implementacija propisa u praksi.

Veliki je značaj usvajanja normi razvijenog svijeta i suvremene pravne prakse u suzbijanju nasilja u obitelji na ovom području jer je Regija u prošlosti bila traumatizirana ratnim sukobima i enormnim porastom kriminaliteta. Borba protiv nasilja u obitelji je važan zadatak koji ima za cilj reafirmaciju obitelji i njenih funkcija u društvu koja treba da bude faktor kohezije i očuvanja vrijednosti razvijenog svijeta. Stoga je kaznenopravna reakcija države usmjerena na zaštitu obitelji i njenih vrijednosti naročito žena i djece kao najosjetljivijih socijalno ranjivih grupa.

LITERATURA

- Ajdukovic M, Određenje i oblici nasilja u obitelji, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000
- Ajduković M, Obilježja žrtvi i počinitelja obiteljskog nasilja, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000
- Ajduković M, Mamula M, Pečnik N, Tolle N, Nasilje u partnerskim odnosima, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000
- Bilić V, Buljan-Flander G, Hrpka H, Nasilje nad djecom i među djecom, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2000
- Božić V, Suzbijanje organiziranog kriminaliteta u svjetlu pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske, „Suzbijanje orgnizovanog kriminala kao preduslov vladavine prava,“ Institut za uporedno pravo, Vršac, 2016, Zbornik radova, str. 285-300.
- Božić V, Suzbijanje seksualne eksploatacije kao vodećeg oblika trgovanja ljudima u funkciji zaštite prava na život i temeljnih ljudskih prava, Pravni život, časopis za pravnu teoriju i praksu, 9 (2016), 583 1-780; str.267-288.

Buljan-Flander G, Kocijan-Hercigonja D, Zlostavljanje i zanemarivanje djece, Marko M. usluge d.o.o., Zagreb, 2003

Calvete E, Orue I, Cognitive Mechanisms of the Transmission of Violence: Exploring Gender Differences among Adolescents Exposed to Family Violence, Journal of Family Violence, 28(1), Springer, USA, North Carolina, 2013

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CETS No. 210

Gačević G, Nikač Ž, Akciono planiranje policije u okviru prevencije nasilja, Projekat „Nasilje u Srbiji-oblici, činioci, kontrola“ Tematski zbornik radova 2, KPA, Bgd.2015, str.75-92.

Grozdanić V, Škorić M, Vinja I: Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010

Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 110/97, 27/98-ispravak, 50/00, 129/00

Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 125/11, 144/12

Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 61/15

Kazneni zakon RH, Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15

Kolesarić J, Kolesarić D, Hečimović I, Paripović S, I will – I know – I can, SOS - savjetovanje, osnaživanje, suradnja, Priručnik, Virovitica, 2014

Konvencija UN o pravima djeteta, Službeni list SFRJ br. 15/90, Narodne novine –Međunarodni ugovori br. 12/93, 20/97

Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena –CEDAW, Službeni list SFRJ Međunarodni ugovori, br. 11/81, Fakultativni protokol uz Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

Krivici zakonik RS, Službeni glasnik RS br.85/05,88/05, ispr.107/05,72/09,111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16

Ministarstvo unutarnjih poslova, Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini, Zagreb, siječanj 2017

Multisektorska saradnja – institucionalni odgovor na nasilje nad ženama

Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, Sl.glasnik RS br. 27/11 od 20.04.2011.

Najznačajniji rezultati Mup Republike Srbije u 2013. godini

Nasilje nad ženama - prepreka razvoju, Međunarodni dokumenti, Program razvoja dobrih praksi u oblasti nasilja u porodici, Autonomni ženski centar, Beograd, 2005

Nikač Ž, Koncept policije u zajednici i početna uskustva u Republici Srbiji, KPA, Beograd, 2012

Obiteljski zakon, Narodne novine br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08

Porodični zakon, Službeni glasnik RS br.18/05, 72/11 – dr.zakon, 06/15

Pravobranitelj za djecu, Deset godina pravobraniteljstva za djecu u Republici Hrvatskoj – Postignuća i izazovi, Zagreb, 2013

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti

Pećnik N, Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece, 2 izd. Naklada Slap, Jastrebarsko, 2005

Radić I, Radina A, Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kazneno pravni aspekt, Pravni fakultet, Zbornik radova, god. 51, 3/2014, Split, 2014

Rajter M, Obiteljski stresori i obilježja obitelji kao prediktori roditeljskog nasilja nad djecom, doktorski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013

Republika Hrvatska Ministarstvo unutarnjih poslova: Izvješće Ministra unutarnjih poslova o obavljanju policijskih poslova u 2015. godini, Zagreb, travanj 2016

Republika Srbija Republički zavod za statistiku, Prijavljena punoletna lica za nasilje u porodici UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, Biblioteka ONA Zagreb, 2009

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br.85/10 - pročišćeni tekst br. 05/14

Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS br.98/06

Van Bueren G, Child rights in Europe, Council of Europe, December 2007

Zakon o suzbijanju nasilja u porodici, Službeni glasnik RS br.94/16

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine br. 137/09, 60/10

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine br.76/09

Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine br. 110/97, 112/99, 58/02, 62/03, 115/06, 152/08, 76/09

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine br.71/06

Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine br. 111/97, 27/98, 12/02

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine br.137/09, 14/10, 60/10

Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine br.163/03

Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Narodne novine br.80/08

Zakon o ravnopravnosti spolova, Narodne novine br. 82/08

Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine br. 85/08

Zakon o potvrđivanju Konvencije SE o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/13

Zakon o pravobranitelju za djecu, Narodne novine br. 96/03, 125/11, 20/12

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine br.76/09

Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine br. 110/97, 112/99, 58/02, 62/03, 115/06, 152/08, 76/09

Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine br. 111/97, 27/98, 12/02

Zakon o zaštiti svjedoka, Narodne novine br.163/03

Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Narodne novine br.80/08

Zakon o zabrani diskriminacije, Sl.glasnik RS br.22/09

Zakon o ravnopravnosti polova, Sl.glasnik RS br.104/09

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Sl.glasnik RS br.94/16

Zakon o maloletnim počiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletih lica, Sl. glasnik RS br. 85/05

Zakonik o krivičnom postupku, Sl. glasnik RS br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14

Zloković J, Nasilje nad roditeljima – Obiteljska tajna?, Grafika Zambelli, Rijeka, 2009

Web adrese

<http://sosvt.hr/wp-content/uploads/2014/10/I-will-I-know-I-can-priru%C4%8Dnik.pdf>

[http://www.un.org.yu/pdf_int_konv/int_hr_conv/CEDAW Optional Protocol-Serbian.pdf](http://www.un.org.yu/pdf_int_konv/int_hr_conv/CEDAW%20Optional%20Protocol-Serbian.pdf)

https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/UN%20Konvencija%20o%20uklanjanju%20svih%20oblika%20diskriminacije%20%C5%BEena_%203%20izdanje.pdf

<http://www.mspm.hr/UserDocsImages/djeca%20i%20obitelj/Protokol-o-postupanju-u-slucaju->

nasilja-u-obitelji.pdf

<http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140202IND01%2635%3d6%2657%3d0%2c01%2c02%2c03%2c04%2c2%262%3d%23all%23%266%3d1%2c2%26sAreaId%3d140202%26dType%3dName%26lType%3dSerbianLatin>

https://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwv8viV-dHSAhXJ8RQKHUjaDDUQFggYMAA&url=http%3A%2F%2Ffarhiva.mup.gov.rs%2Fcms%2Fresursi.nsf%2Frezultati2013_lat.doc&usg=AFQjCNH1uh3lRvU6jbnRWYLYrlFxpemXA&bvm=bv.149397726,d.bGg

<http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>

http://www.un.org.yu/pdf_int_konv/int_hr_conv/CEDAW Optional Protocol-Serbian.pdf

<http://www.mspm.hr/vijesti-8/radna-skupina-za-izradu-nacrta-prijedloga-zakona-o-potvrđivanju-konvencije-vijeca-europe-o-sprecavanju-i-borbi-protiv-nasilja-nad-zenama-i-nasilja-u-obitelji/4481>

<http://sigurnakuca.net/upload/documents/SRBfinal.pdf>

CRIMINAL LAW ASPECTS OF COMBATING FAMILY VIOLENCE IN THE LIGHT OF NEW LEGISLATION

Dr. sc. Vanda Božić

*Department of Criminal law, Faculty of Law
University of Zagreb, vanda.bozic@pravo.hr*

Prof. dr. Željko Nikač

*The Academy of Criminalistic and Police Studies
Beograd, zeljko.nikac@kpa.edu.rs*

Abstract

The paper presents the criminal law aspects of combating domestic violence in the Republic of Croatia and the Republic of Serbia in accordance with the new national legislation, harmonized with the international legal framework of the EU. The first part of the paper lists the more important international legal sources in the fight against domestic violence. The central part is devoted to the analysis of the national legislative frameworks of Croatia and Serbia in this matter, with particular reference to the latest amendments. Special emphasis is placed on the protection of victims of domestic violence and in this regard related offenses. Furthermore, the work includes analysis of violent family crime committed in Croatia and Serbia. Concluding remarks give certain proposals de lege ferenda with the aim of improving the legal solutions that will ensure the prevention of domestic violence.

Keywords: domestic violence, violent crime, international legislation, Serbia, Croatia, EU.

DISCIPLINSKO KAŽNJAVANJE OSUĐENIH LICA U REPUBLICI SRPSKOJ

Doc. dr Marina M. Simović,

*sekretar Ombudsmena za djecu Republike Srpske i docent na Fakultetu pravnih nauka Univerziteta
"Apeiron" u Banjoj Luci*

Prof. dr Dragan Jovašević,

redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu

Sažetak

Na položaj osuđenih lica za vrijeme izvršenja zavodskih krivičnih sankcija u Republici Srpskoj, pored korpusa njihovih prava i povlastica (privilegija), utiče i mogućnost primjene disciplinskih sankcija, odnosno mjera. Naime, i u zavodskim ustanovama osuđena lica često krše zakonom i podzakonskim propisima (pravilnik o kućnom redu) utvrđene obaveze, a za to im disciplinski organi (prvostepeni i drugostepeni) izriču određene disciplinske mjere. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske razlikuje teže i lakše disciplinske mjere. Međutim, pored disciplinske odgovornosti osuđenih lica, od značaja je i mogućnost utvrđivanja njihove materijalne odgovornosti, kao i primjene sredstava prinude prema njima od strane pripadnika službe za obezbjeđenje.

Ključne riječi: zakon, osuđeno lice, disciplinski prestup, disciplinska mjera, sredstva prinude.

POJAM I VRSTE DISCIPLINSKIH PREKRŠAJA

Za pravni položaj osuđenog lica u zavodskoj ustanovi od posebnog je značaja mogućnost njegovog disciplinskog kažnjavanja. Način na koji se sankcioniše nepoštovanje reda i discipline posjeduje i sopstveni potencijal za dezorganizaciju, jer ukoliko ga osuđenici doživljavaju kao arbitraran i nepravedan, umjesto održavanja reda i discipline isti taj poredak proizvodi nered, uznemirenost i nezadovoljstvo kod osuđenika.¹ Stoga je zakon izričito predvidio način, postupak i uslove za disciplinsko kažnjavanje zatvorenika (čl. 126–136 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija² – ZIKS).

Zakon izričito određuje da osuđeno lice za vrijeme izdržavanja kazne može biti disciplinski kažnjeno u dva slučaja: (1) ako se ponaša suprotno odredbama ZIKS-a, pravilima kućnog reda i drugim propisima iz oblasti izvršenja kazne zatvora i zakonitim naređenjima službenih lica ustanove. Ovakva ponašanja se nazivaju disciplinski prekršaji. Oni mogu da budu: a) lakši i b) teži (član 126 stav 3 ZIKS-a) i (2) ako učini krivično djelo. Ovo su uvijek teži disciplinski prekršaji. Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti osuđenih lica donosi ministar pravde Republike Srpske. Zatvorenici ne mogu biti grupno kažnjeni za učinjeni disciplinski prekršaj (što znači da je isključena kolektivna disciplinska odgovornost ovih lica), već svako od njih odgovara samostalno i lično.

Kao lakši disciplinski prekršaji smatraju se, u smislu člana 127 ZIKS-a, ponašanja osuđenih lica: (1) davanje i korišćenje stvari drugom licu za koje nema odobrenje, (2) posjedovanje i uzimanje lijekova bez odobrenja, (3) neovlašćeno uzimanje ili korišćenje tuđih stvari, (4) podsticanje drugog lica da vrši prekršaj, (5) namjerno prljanje prostorija ustanove, (6) neovlašćeno kontaktiranje s drugim licima i (7) zanemarivanje lične higijene.

Teži disciplinski prekršaji, u smislu člana 128 stav ZIKS-a, su ponašanja osuđenih lica: (1) odbijanje da izvrši zakonito naređenje službenog lica, (2) podstrekavanje na pobunu ili bjekstvo, (3) pripremanje bjekstva, pokušaj bjekstva i bjekstvo, (4) pomaganje drugim osuđenim licima pri pripremanju bjekstva ili bjekstvu, (5) organizovanje i učešće u pobuni, (6) nasilničko ponašanje prema drugim osuđenim

¹ Soković, 2008, 87.

² „Službeni glasnik Republike Srpske” br. 12/10, 117/11, 98/13 i 44/16.

Međunarodna naučno -stručna konferencija
**KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO IZMEĐU PRAKSE I PROPISA I USKLAĐIVANJE
SA EVROPSKIM STANDARDIMA**

Milići, 20. i 21.aprila 2017. godine

SADRŽAJ

Stanko Bejatović EVROPSKI STADARDI U OBLASTI KRIVIČNOG PROCESNOG ZAKONODAVSTVA I RAZLOZI NEOPHODNOSTI NJIHOVE IMPLEMENTACIJE U NACIONALNA KRIVIČNOPROCESNA ZAKONODAVSTVA (STANJE U SRBIJI).....	7
Drago Radulović OPORTUNITET KRIVIČNOG GONJENJA – IZMEĐU NORMATIVNOG I STVARNOG	25
Dragan Jovašević USLOVNA OSUDA SA ZAŠTITNIM NADZOROM U REPUBLICI SRBIJI	37
Ljubinko Mitrović, Goran Selak RAD ZA OPŠTE DOBRO NA SLOBODI.....	47
Miodrag Simović HAPŠENJE I NALOG ZA PRETRES STANA U KRIVIČNOM POSTUPKU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA	55
Milomira Kostić, Alekandar Mihajlović, Irina Đorđević ZDRAVSTVENI STATUS I OBRAZOVANJE I VEŠTINE KAO POKAZATELJI KVALITETA ŽIVOTA.....	69
Mile Matijević, Aleksandar Miladinović AFIRMACIJOM DINAMIČKOG SCENARIJA KRIVIČNOG DJELA U SUDNICI POBOLJŠAO BI SE DOKAZNI KVALITET PRESUDE	79
Mile Šikman, Velibor Bajčić POLICIJA KAO SUBJEKAT OTKRIVANJA I DOKAZIVANJA KRIVIČNIH DJELA U KOMPARATIVNOM ZAKONODAVSTVU.....	89
Mladen Milošević, Ivana Simović-Hiber ODGOVORNOST PRAVNIH LICA ZA KRIVIČNA DELA U SRBIJI – RASKORAK TEORIJE I PRAKSE	103
Dragomir Vukoje O ZAKONITOSTI DOKAZA U KRIVIČNOM PRAVU	115
Osman Jašarević KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO IZMEĐU PRAKSE I PROPISA I USKLAĐIVANJE SA EVROPSKIM STANDARDIMA.....	125
Milan Blagojević USTAVNA NEOPHODNOST POSTOJANJA DVIJE NOVE INKRIMINACIJE.....	139
Aleksandar R. Ivanović UNAKRSNO ISPITIVANJE IZMEĐU TEORIJE, ZAKONSKIH PROPISA, PRAKSE I EVROPSKIH STANDARDA	157
Adrijana Mitrić JEZIČKE NEDOUVICE U BOSNI I HERCEGOVINI I PRAVNA SIGURNOST	175
Emir Čorović POLOŽAJ NEURAČUNLJIVIH UČINILACA U KRIVIČNOM PRAVU SRBIJE.....	181
Duško Modly, Adnan Duraković NEKA RAZMIŠLJANJA O OBRAZOVANJU I OBUCI SLUŽBENIKA KRIMINALISTIČKE POLICIJE	199
Darko Radulović POGLED NA KRATKOTRAJNU KAZNU ZATVORA I NJENE ALTERNATIVE U UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU.....	215
Dalibor Đorđević, Mirko Voštinić ODMERAVANJE KAZNE U SUDSKOJ PRAKSI-OLAKŠAVAJUĆE I OTEŽAVAJUĆE OKOLNOSTI.....	227
Adnan Duraković, Duško Modly POGLED NA KRATKOTRAJNU KAZNU ZATVORA I NJENE ALTERNATIVE U UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU.....	237
Vladimir M. Simović, Dragan Jovašević USLOVNA OSUDA U SAVREMENOM KRIVIČNOM PRAVU MAKEDONIJE I SLOVENIJE	257
Milica Kolaković - Bojović USKLAĐIVANJE KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE SRBIJE SA EU STANDARDIMA U OKVIRU POGLAVLJA 23.....	267
Vanda Božić, Željko Nikač KAZNENOPRAVNI ASPEKTI SUZBIJANJA NASILJA U OBITELJI U SVJETLU NOVIH ZAKONSKIH REŠENJA	277
Marina Simović, Dragan Jovašević DISCIPLINSKO KAZNJAVANJE OSUĐENIH LICA U REPUBLICI SRPSKOJ	293
Darko Dimovski, Ivan Ilić, Ivan Milić POJEDINI ASPEKTI TROŠKOVA KRIVIČNOG I PREKRŠAJNOG POSTUPKA	303
Živorad Rašević PRIMJENA MEĐUNARODNIH STANDARDA LJUDSKIH PRAVA I PRAVILA KRIVIČNOG POSTUPKA U VOJNODISCIPLINSKOM PRAVU	311
Gojko Šetka DOPRINOS FUNKCIJA POLICIJE OSTVARIVANJU PRAVNE FUNKCIJE DRŽAVE	319
Petar Đukić, Ljubica Kaurin ZAŠTITA ŽRTAVA NASILJA U PORODICI U PRETKRIVIČNOM I KRIVIČNOM POSTUPKU.....	329
Dragana Vujić SAMOPROCJENA POLICIJSKOG INTEGRITETA KAO JEDNA OD PREVENTIVNIH METODA NA SUZBIJANJU KORUPCIJE	341
Adnan Pirić DEKRIMINALIZACIJA DAVAOCA MITA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE.....	355
Predrag Popović POVEZANOST KRAĐE IZVRŠENE NA NAROČITO OPASAN ILI NAROČITO DRZAK NAČIN SA KRIVIČNIM DJELOM RAZBOJNIŠTVA SA OSVRTOM NA KRIVIČNI ZAKON REPUBLIKE SRPSKE.....	361